

УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСФОРМАЦІЇ
МАЙБУТНЬОГО

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Етичні засади роботи практичного психолога»

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ

<https://uft.in.ua/>

Телефон: +38 (073) 047-26-26

E-mail: info@uft.in.ua

Викладач – Децюк Тетяна Миколаївна, канд. психол. наук, доцент,
завідуюча кафедри психології, педагогіки та філософії

Галузь знань	С «Соціальні науки, журналістика та інформація»					
Шифр та назва спеціальності	С4 «Психологія»					
Назва освітньо-професійної програми	«Психологія»					
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень освіти					
Статус навчальної дисципліни (обов'язкова/вибіркова)	Вибіркова					
Мова викладання	Українська					
Форма навчання	Семестр викладання	Обсяг навчальної дисципліни	Лекції (годин)	Практичні заняття (годин)	Самостійна робота (годин)	Підсумковий контроль
Денна	5-8 семестр	120 год, 4 кредити ЄКТС	32	32	56	Диф. залік
Заочна	5-8 семестр		10	10	100	

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Анотація дисципліни	Дисципліна «Етичні засади практичного психолога» спрямована на формування в здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про морально-етичні засади психологічної діяльності, професійну відповідальність, межі компетентності та стандарти взаємодії психолога з клієнтами, колегами, суспільством і професійною спільнотою. Курс охоплює історичні, філософські та нормативні основи професійної етики, поняття моралі, моральних категорій і цінностей, а також принципи, що регламентують поведінку й рішення психолога у різних видах практики. У рамках дисципліни студенти знайомляться зі структурою та функціями професійної етики психолога, етичними категоріями та принципами надання психологічної допомоги, включно з конфіденційністю, відповідальністю, компетентністю, професійною правочинністю та благополуччям клієнта. Особливе місце займає аналіз професійних та особистісно-моральних якостей психолога, вимог до морального спілкування, етики взаємин з клієнтами та аспектів професійної комунікації. Значна увага приділяється питанням формування професійного іміджу, ділового етикету, запобіганню професійним ризикам, деформаціям та емоційному вигоранню.
Мета і завдання дисципліни	Мета дисципліни полягає у формуванні в здобувачів вищої освіти цілісного розуміння морально-етичних принципів психологічної практики, розвитку здатності приймати професійно відповідальні рішення в етичних ситуаціях, дотримуватися норм національних та міжнародних етичних кодексів і забезпечувати безпечну, конструктивну та гуманістично орієнтовану взаємодію з клієнтами, колегами та суспільством. Дисципліна спрямована на засвоєння студентами етичних стандартів професійної діяльності, попередження професійних ризиків, формування моральної зрілості та готовності діяти в особливих, кризових і конфліктних ситуаціях у межах психологічної практики. Основними завданнями є: – ознайомити студентів з об'єктом, предметом, функціями та історією розвитку професійної етики психолога. – сформувати знання про ключові морально-етичні категорії (добро, зло, совість, гідність, обов'язок, відповідальність). – засвоїти принципи професійної етики: конфіденційність, компетентність, відповідальність, благополуччя клієнта, правочинність та етичну кооперацію. – розкрити сутність деонтології та її роль у різних видах діяльності психолога.

Компетентності, формуванню яких сприяє дисципліна	Навички ефективної комунікації та міжособистісної взаємодії, зокрема в емоційно складних ситуаціях. Здатність до критичного оцінювання інформації, рефлексії та етичної самоусвідомленості. Здатність до співпраці та конструктивної взаємодії з іншими фахівцями й стейкхолдерами. Здатність забезпечувати конфіденційність, професійну відповідальність, компетентність та дотримання меж взаємодії з клієнтом. Здатність аналізувати й вирішувати етичні дилеми, конфлікти та професійні ризики у практичній діяльності.
Результати навчання	Пояснювати об'єкт, предмет, функції та історичні засади професійної етики психолога. Охарактеризовувати морально-етичні категорії та їх значення у психологічній практиці. Розкривати сутність принципів професійної етики та деонтології. Аналізувати структуру та зміст етичних кодексів та пояснювати їх роль у регулюванні професійної діяльності. Застосовувати етичні норми та принципи в реальних професійних ситуаціях психологічного консультування, психодіагностики, корекції та психологічної підтримки. Визначати та аналізувати етичні порушення, моральні ризики й конфлікти у професійній діяльності. Дотримуватися етичних вимог щодо конфіденційності, компетентності, професійних меж і балансу інтересів.
Навички Soft skills	<i>Комунікативні навички:</i> Уміння будувати етичну, тактовну й емпатійну комунікацію з клієнтами та колегами; Здатність вести професійний діалог з урахуванням моральних норм, особистих меж та конфіденційності; Навички активного, рефлексивного слухання і точного мовного вираження думок у чутливих або конфліктних ситуаціях. <i>Емоційний інтелект:</i> Уміння розпізнавати власні емоції та емоції інших у складних професійних випадках; Розвиток емпатії, толерантності та етичної чутливості у взаємодії з різними клієнтськими групами; Навички управління емоціями та підтримання психологічної стійкості. <i>Критичне мислення та етичне прийняття рішень:</i> Здатність аналізувати професійні ситуації через призму етичних норм і моральних дилем; Уміння оцінювати можливі наслідки власних рішень та обирати етично прийнятну поведінку; Здатність розпізнавати маніпуляції, порушення меж і професійні ризики. <i>Навички вирішення конфліктів:</i> Уміння працювати з конфліктними ситуаціями, пропонувати етично обґрунтовані рішення; Навички медіації: нейтральність, здатність підтримувати конструктивний діалог, повага до сторін; Здатність запобігати ескалації конфліктів та підтримувати безпечний простір

	комунікації. <i>Етичне лідерство та професійна відповідальність:</i> Уміння брати відповідальність за власні дії та рішення у роботі з клієнтами; Навички формування професійного іміджу та дотримання етичного етикету; Здатність виступати носієм етичних норм у професійному середовищі.
Методи навчання	Опанування змісту дисципліни відбувається шляхом проведення класичних та інтерактивних лекцій із застосуванням мультимедіа, колективних обговорень, дискусій, роботи в мікрогрупах і консультацій з викладачами. При цьому застосовуються такі засоби навчання: інформаційні (підручники і навчальні посібники, у т.ч. електронні), дидактичні (таблиці, навчальні відеофільми, презентації, демонстраційні приклади), технічні (мультимедіа тощо).
Матеріально-технічні ресурси	Ноутбук. Мультимедійний проектор. Доступ до глобальної мережі Internet. Хмарні технології підтримки освітнього процесу: Google Classroom / Moodle (підтримка практичних занять) Google Meet / Zoom (онлайн-лекції, практичні заняття)

ІНФОРМАЦІЯ ПРО КОНСУЛЬТАЦІЇ

Відповідно до затвердженого графіка

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів	Зміст модулів
Змістовий модуль 1. Основи професійної етики психолога	Тема 1.1. Об'єкт, предмет, мета, завдання та функції професійної етики психолога. Історія професійної етики Предмет та об'єкт професійної етики психолога. Етика як філософська наука. Сутність і значення поняття «мораль». Мораль як спосіб універсальної оцінки вчинків та поведінки особистості. Моральні цінності. Толерантність. Принцип справедливості та принцип обов'язку перед суспільством. Завдання професійної етики психолога.
	Тема 1.2. Основні морально-етичні категорії Поняття категорій етики. Найважливіші морально-етичні категорії. Етичні категорії добро і зло, обов'язок, щастя, совість, гідність, честь. Релятивізм та ригоризм в трактуванні добра і зла. Категорії моральної свідомості. Основні категорії етики в роботі психолога.

	Тема 1.3. Принципи професійної етики психолога. Принципи надання психологічної допомоги. Питання добровільного отримання допомоги. Основні поняття, принципи професійної етики психолога. Професійна таємниця і конфіденційність. Компетентність і відповідальність. Принципи етичної та юридичної правочинності. Благополуччя і професійна кооперація. Принцип морально-позитивного ефекту професійних дій психолога.
Змістовий модуль 2. Етика та інструменти психолога	Тема 2.1. Професійні та особистісно-моральні якості психолога Моральні чинники, що характеризують соціального працівника як особистість. Поняття «моральні переконання» та «моральна потреба». Моральна поведінка практикуючого психолога, її найважливіші характеристики: гуманізм, чесність, справедливість, совість, об'єктивність, тактовність, уважність, толерантність та інші.
	Тема 2.2. Моральне спілкування як ознака професійності Професійне спілкування у роботі психолога. Удосконалення навичок усного мовлення. Мовні тактики переконання. Навички активного слухання. Емпатійне спілкування. Специфіка відносин «психолог-клієнт».
	Тема 2.3. Етика взаємовідносин з клієнтами Принципи моральних взаємовідносин з клієнтами при вирішенні їх проблем. Культура поведінки з клієнтом: вітання, представлення, звертання, спілкування тощо. Ввічливість, тактовність, етична відповідальність при вирішенні проблеми клієнта. Морально-психологічні проблеми недотримання професійних етичних вимог.
Змістовий модуль 3. Етичні стандарти професійної практики	Тема 3.1. Деонтологія та її застосування в окремих видах роботи психолога Поняття деонтології. Відповідальність і обов'язок психолога перед суспільством і державою. Відповідальність і обов'язок психолога перед професією. Відповідальність психолога перед колегами. Відповідальність психолога перед клієнтом і його близькими. Обов'язок психолога перед самим собою.
	Тема 3.2. Етичний кодекс практикуючого психолога Етичні принципи та стандарти Етичного кодексу Американської психологічної асоціації. Європейські норми етичної поведінки психолога на прикладі Метакодексу Європейської Федерації психологічних асоціацій. Практичне втілення норм Мета-кодексу ЄФПА в Україні.
	Тема 3.3. Імідж та етикет психолога

	Етикет як сукупність правил поведінки людини. Моральні основи етикету. Діловий етикет. Особливості ділового етикету. Найважливіші правила ділового спілкування. Правила спілкування в ділових зустрічах і переговорах. Основи етикету і ділової культури. Професійний імідж психолога та зміцнення авторитету психології в суспільстві. Психологічна структура іміджу психолога професіонала. Тема 3.4. Професійні ризики у роботі психолога Цілісність особистості, професійна деформація і вигорання в роботі психолога. Проблема професійної деструкції у розвитку психолога. Особисті переконання психолога та їх вплив на професійну діяльність.
Змістовний модуль 4. Етичні виклики, конфлікти та медіація	Тема 4.1. Етичні проблеми окремих напрямків діяльності психолога Надцінність психолога. Самоствердження. Надмірна природність чи штучність психолога. Переживання проблем інших як своїх. Вільне поводження з психодіагностичним інструментарієм. Прагнення обов'язково дати пораду. Моральні колізії в роботі психолога. Маніпулювання. Перенос і контрперенос. Розмежування особистих і професійних ставлень.
	Тема 4.2. Моральні проблеми роботи психолога в особливих ситуаціях Робота з людьми в екстремальних ситуаціях і станах, її моральні ризики та проблеми. Етичні аспекти геронтопсихології. Психологічні проблеми спілкування у старечому віці.
	Тема 4.3. Конфлікти, шляхи їх попередження та розв'язання Визначення конфлікту. Класифікація конфліктів. Формування готовності до виходу з конфлікту. Міжособистісні стилі розв'язання конфліктів. Структурні методи розв'язання конфліктів. Самостійне розв'язання конфліктів.
	Тема 4.4. Етичні принципи застосування медіації Поняття медіації та її особливості. Потенціал використання медіації у роботі психолога, психотерапевта. Етичні засади ведення процесу медіації професійним психологом. Роль конфіденційності та добровільності участі сторін у медіації.
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	
Основна література: 1. Березовська І. Л. Психологічні ризики та професійне вигорання: етичний вимір діяльності психолога: <i>монографія</i>. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с. 2. Бодрова І. М. Основи медіації та етичні стандарти роботи медіатора: <i>навч. посіб.</i> Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 168 с. 3. Етичний кодекс психолога. Київ: Українська спілка психотерапевтів / <i>Асоціація психологів України</i>, 2017. 24 с.	

4. Захарова Н. В. Етичні дилеми в роботі практичного психолога: аналіз кейсів та шляхи вирішення. Львів: Світ, 2021. 164 с.
5. Карамушка Л. М., Терещенко К. О. Організаційна психологія та етичні стандарти професійної діяльності: *навч. посіб.* Київ: Інтерсервіс, 2022. 256 с.
6. Карпенко З. С., Ярошевич І. В. Психологічна етика: *навч. посіб.* Львів: ЛьвДУВС, 2020. 312 с.
7. Козлова О. Г., Чуланова О. Л. Етичні основи психологічної практики: *навч. посіб.* Київ: Каравела, 2021. 220 с.
8. Мельник Р. В., Стельмах О. О. Етика консультативної психології: *навч. посіб.* Київ: КНЕУ, 2019. 208 с.
9. Мороз Л. І. Психолог у кризових ситуаціях: етичні та професійні стандарти роботи. Івано-Франківськ: Плай, 2021. 200 с.
10. Ольхова Л. В. Професійна етика психолога: теорія та практика: *навч. посіб.* Харків: Право, 2019. 240 с.
11. Панок В. Г., Кремень О. І., Варія І. М. Етика психологічної допомоги : монографія. Київ: ІНТЕЛЕКТ, 2020. 180 с.
12. Прозорова Н. В. Комунікативна етика психолога: технології, норми, професійні межі. Київ: КНТ, 2023. 192 с.

Допоміжна література:

1. Бондар Т. В. Психологічна практика: стандарти якості та етичні орієнтири: *навч. посіб.* Львів: Новий Світ–2000, 2021. 228 с.
2. Кулик О. М. Етичні принципи психологічного консультування та психотерапії: *навч.-метод. посіб.* Одеса: Астропринт, 2022. 120 с.
3. Сисоєва С. О., Максименко С. Д. Методологія наукового пізнання у психології: *навч. посіб.* Київ: Логос, 2020. 280 с.
4. Федоренко О. А. Психологічна допомога в кризових ситуаціях: етичні аспекти та ризики. Дніпро: Ліра, 2020. 152 с.
5. Чорна К. І. Професійна культура психолога: етичні норми, цінності, стандарти: *монографія.* Харків: Майдан, 2019. 180 с.
6. Швалб Ю. М. Етика відповідальності в психологічній практиці: *монографія.* Київ: Фенікс, 2020. 144 с.
7. Barkham M., Hardy G., Mellor-Clark J. Developing and Delivering Practice-Based Evidence: A Guide for Psychologists. London : Routledge, 2019. 320 p.
8. Welfel E. R. Ethics in Counseling and Psychotherapy. 7th ed. Boston: Cengage Learning, 2023. 480 p.

Інформаційні джерела та Internet-ресурси:

1. Асоціація психологів України. Етичні стандарти психолога-практика. *Офіц. вебсайт* АПУ. URL: <https://www.uapsy.org/>.
2. Національна психологічна асоціація України. Рекомендації з етичної практики та роботи в кризових умовах. *Офіц. вебсайт.* URL: <https://npa-ua.org/ethics/>.
3. Професійна етика психолога. Національна академія внутрішніх справ - *офіц. сайт.* URL: https://arm.navs.edu.ua/books/profesiina_etyka/info/lec_pepsyh1.html
4. Українська спілка психотерапевтів. Матеріали з професійної етики. *Офіц. вебсайт.* URL: <https://usp.community/>.
5. Український католицький університет (Школа психотерапії). Матеріали з професійної етики та деонтології. *Офіц. вебсайт.* URL: <https://ipz.ucu.edu.ua/inforesursy/posibnyky>.
6. American Psychological Association (APA). Ethics Code. *Офіц. вебсайт* APA. URL: <https://www.apa.org/ethics/code>

7. European Federation of Psychologists' Associations (EFPA). Meta-Code of Ethics. *Офіц. вебсайт* EFPA. URL: <https://www.efpa.eu/ethics>

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
80 – 89	B	добре
65 – 79	C	
55 – 64	D	задовільно
50 – 54	E	
35 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з можливістю повторного вивчення дисципліни

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Поточне оцінювання Мін. – 30 б. Макс. – 50 б.	денна форма навчання			заочна форма навчання			Підсумковий контроль Мін. – 20 б. Макс. – 50 б.
	кількість	бал (за одиницю)	всього балів	кількість	бал (за одиницю)	всього балів	
Робота на практичних заняттях	14	2	28	5	2	10	
Презентація результатів виконаних індивідуальних завдань	1	6	6	4	6	24	
Виконання проміжних модульних контролів	2	8	16	2	8	16	
Всього			50			50	
	100						